

УДК 378.147:811.111

Т. Г. Рудницька

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Подано інноваційні методи навчання іноземних мов, що базуються на гуманістичному підході за принципами методики співробітництва; запропоновано основні методи і форми роботи, спрямовані на створення мотиваційного середовища, розвиток творчих засад особистості, мовної компетенції і якісної фахової підготовки майбутніх спеціалістів.

Вступ

Важливою складовою демократичного суспільства, яке розбудовується в Україні, є орієнтація на гуманістичні цінності світової культури.

Громадськість, політики, науковці та освітяни дедалі глибше усвідомлюють потребу у побудові єдиної Європи, зокрема, наукового й освітянського простору без кордонів. Особлива увага приділяється вищій освіті, університетам, їх інтелектуальному потенціалу, який постійно зміцнюється і використовується в загальноєвропейському інтеграційному процесі, для поширення необхідних знань з метою усвідомлення спільних цінностей [1].

Держава потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземної мови, професіоналів, зданих абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації і запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України в Європі і світі.

Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні орієнтують нинішніх і майбутніх вчителів та викладачів на відмову від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

Основним засобом людського спілкування є мова, а в багатомовному просторі — декілька мов. Ось чому вивчення іноземних мов набуває особливого статусу в нашій країні.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різних сферах життєдіяльності, вихід її у європейський та світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Сьогодні, як ніколи раніше, статус іноземної мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання іноземної мови.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики [2].

Формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування. Отже, методичним змістом сучасного уроку іноземної мови має бути комунікативність.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції — здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією (information gap, choice, feedback). Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія учнів інколи, хоч і далеко не завжди, про-

ходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку учні оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінювання є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

Для досягнення комунікативної компетенції — комунікативних вмінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь — викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на учня (*learner-centered lessons*), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук. Існують різні варіанти цього напрямку в сучасній методиці, які мають різні назви — «Whole Language Content Approach», «Cognitive Approach», «Content-Based ESL Program», «Cognitive Academic Language Approach», «Co-operative Learning», «Interactive training» [3].

Інтерактивний метод надає можливість вирішити комунікативно — пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Категорію «інтерактивне навчання» можна визначити як: а) взаємодію вчителя і учня в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу.

В системі інтерактивного навчання виділяють такі основні принципи методики співробітництва:

- позитивна взаємозалежність — група досягає успіху за умови гарного виконання завдань кожним студентом;
- індивідуальна відповідальність — працюючи в групі, кожен студент виконує своє завдання, відмінне від інших;
- однакова участь — кожному студенту надається однаковий за обсягом час для ведення бесіди або завершення завдання;
- одночасна взаємодія — коли всі студенти залучені до роботи [5].

В процесі спілкування студенти навчаються:

- розв'язувати складні задачі на основі аналізування обставин і відповідної інформації;
- висловлювати альтернативні думки;
- приймати виважені рішення;
- спілкування з різними людьми;
- брати участь у дискусіях.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. У практиці виявили досить високу ефективність такі форми роботи, як індивідуальна, парна, групова і робота в команді.

Найвідоміші форми парної і групової роботи: внутрішні (зовнішні) кола (*inside /outside circles*), мозковий шторм (*brain storm*), читання зигзагом (*jigsaw reading*), обмін думками (*think-pair-share*), парні інтерв'ю (*pair-interviews*) та інші [6]. Наприклад, читання зигзагом означає такий вид діяльності, що включає поділ тексту на частини або використання різних текстів за тією ж тематикою. Уривки тексту роздають студентам для читання з подальшим обговоренням з метою виявлення змісту всього тексту або висловлювання різних точок зору щодо прочитаного.

Слід зазначити, що всі вищезгадані форми інтерактивного навчання ефективні в тому випадку, коли поставлена проблема попередньо обговорювалась на заняттях і студенти мають певний досвід і думки, набуті раніше в процесі навчання.

Викладач також має враховувати той факт, що теми для обговорення не повинні мати обмежений характер. Однією з особливостей інтерактивних форм навчання є те, що вони мотивують студента не лише висловлювати власну точку зору, але й змінювати її під аргументованим впливом партнерів у процесі спілкування.

Серед визначених переваг інтерактивного навчання слід виділити такі:

- встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування;

- студенти мають можливість бути більш незалежними і впевненими в собі;
- викладач заохочує студентів до співпраці, підбадьорює їх, вони не бояться робити помилки;
- студенти отримують можливість подолати страх перед мовним бар'єром;
- викладач не домінує;
- кожен студент залучений до роботи; має певне завдання;
- слабкі студенти можуть отримати допомогу від більш сильних;
- студенти можуть використовувати свої знання і досвід, набутий раніше.

Таким чином, новітні методи навчання іноземних мов сприяють одноразовому вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвивати уміння і навички спілкування, встановити емоційний контакт із студентами, навчити їх працювати в команді, зважати на думки і висловлювання інших.

Як показує попередній досвід, використання зазначених методів навчання знімає нервову напругу студентів, змінює форми діяльності, привертає увагу до основних питань уроку.

Отже, вивчення і застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надають можливість викладачам іноземної мови впровадити та удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів.

Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для учнів у процесі вивчення іноземних мов. Принцип функціонального підходу у процесі вивчення іноземних мов є основним. У цьому підході комунікативність як основна функція мови, повніше виконується як в лінгвістичному, так і в концептуально-тематичному спрямуванні. Зростаюче значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, долучення до світових цінностей, процес глобалізації збільшили можливості контактів з носіями мови. Отже, вивчення іноземної мови в вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль в процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі.

При використанні мови домінує одна мета: отримати інформацію, запросити інформацію, спонукати до дії, виразити почуття і т.д. Така матеріалізація актів комунікації може набувати різних форм вираження, від найпростіших до найскладніших.

Аналіз практики викладання англійської мови у вищому навчальному закладі показав, що підручники та методичні розробки, які використовуються в процесі навчання, ще недостатньо мірою враховують роль і значення мотиваційної сфери студентів, динаміку смислотворних мотивів учіння в процесі навчання, міру та характер взаємозв'язку мотиваційної готовності до засвоєння знань, до оволодіння способами такого засвоєння з конкретними методичними прийомами.

Тому актуальною проблемою є вивчення мотиваційної сфери студентів, вироблення шляхів та методів її корекції та розвитку.

Провідними мотивами учіння англійської мови як фахової дисципліни студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст англійської мови як навчального предмета.

Специфічними спонуками вивчення англійської мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Новаторський статус учителя іноземної мови в системі нормативно-розвиваючого навчання, а саме активного регулятора процесу викладання надає йому свободу дій в методико-дидактичній діяльності та у всіх його ініціативах. Навколо особистості студента зосереджуються всі дидактичні ініціативи. Демократизація двобічних відносин «учень-вчитель» має на меті не тільки свободу рішень з боку учнів, а й відповідальність з боку вчителя в процесі перевірки набутих учнем знань. Вчитель повинен створити студентам мотиваційне середовище, адекватне для вивчення іноземних мов.

Висновки

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у вищій школі залежатиме від бажання і здатності вчителів і викладачів скористатися позитивним досвідом вітчизняних і іноземних учених і практиків щодо гуманістичного підходу у навчанні, розуміння необхідності відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Методи навчання іноземних мов, які ґрунтуються на гуманістичному підході, допома-

гають розкрити творчий потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу, формуванню майбутніх свідомих патріотів своєї країни, толерантних громадян світу. А це забезпечує входження України до європейського освітянського простору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2004.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2003.
3. Stern H. H. (1983) *Fundamental Concepts of Language Teaching* / H. H. Stern. — Oxford: Oxford University Press.
4. Blair, R.W., ed (1982) *Innovative approaches to language teaching* // New York: Newbury House.
5. Celce — Hurcia, H., ed (1991) *Teaching English as a Second Foreign Language* // Heinle L Heinle Publishers — Boston, Massachusetts.
6. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови. — Oxford University Press, 1998.
7. Betty Schampfer Azar (1999) *Basic English Grammar*. Longman.

Матеріали статті рекомендовані до опублікування оргкомітетом ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта» (10—12 червня 2008 р.)

Рудницька Тетяна Григорівна — викладач кафедри технічного перекладу.
Вінницький національний технічний університет